

ΚΥΡΙΛΛΟΣ Γ' ΣΠΑΝΟΣ
Ο ΕΠΙΒΑΤΗΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΘΡΟΝΟΥ (*)

ΥΠΟ
ΤΑΣΟΥ ΑΘ. ΓΡΙΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

Αἱ ἥπια ἐκφράσεις τοῦ συνοδικοῦ τόμου φαίνεται, ὅτι δὲν ἤρκεσαν νὰ συνειπίσουν τὸν σχολάζοντα ἐπιβάτην τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου Κύριλλον Γ' τὸν Σπανόν, ὅστις μὲ τὸ τόλμημα τοῦ Μαΐου 1652 ἀπόλεσε καὶ τὴν μητρόπολιν Τορνόβου, εἰς ἣν ἀπαντοῦν μετ' αὐτὸν Ἄνθιμος καὶ σχεδὸν ἀμέσως Διονύσιος²⁵. Ἡ ἀργία καὶ ἡ ἀνώμαλος φύσις αὐτοῦ τὸν εἶχον μεταβάλλει εἰς ἀληθῆ συνωμότην καὶ σκανδαλοποιόν. Διὰ τοῦτο ὁ πατριάρχης Παῖσιος ἠναγκάσθη, τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1653, νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς αὐτὸν διὰ τῆς πατρ. Συνόδου καθαιρέσιν παντελεῆ, ἣτις προκαλεῖ πραγματικὴν κατασχύνην διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν. Εἶναι τὸ ἔγγραφον τοῦτο οἰκτρὸν πορτραῖτον τοῦ ἀναξίου ἀνδρός ἔξιστορεῖ μὲ καταπληκτικὴν ἐλευθεροστομίαν τὰ κατὰ τὴν δρᾶσιν αὐτοῦ, δι' ἣν τοῦ καταφέρει ἀνηλεῆ μαστιγώματα καὶ ἐν τέλει διὰ τῆς καθαιρέσεως τὸν μεταφέρει εἰς τὴν τάξιν τῶν μοναχῶν. Ἡ συνοδικὴ αὕτη καθαιρέσις ἔχει ὡς ἀκολούθως²⁶.

*Παῖσιος ἐλέφ θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως
νέας Ρώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης.*

Εὐθὺδρομεὶ πᾶς τις καὶ δξυωπεὶ τὴν ἀρετὴν μετεροχόμενος καὶ οὐδέποτε προσκόπτει, τοῦ ἡλίου διαλάμποντος καὶ τὸ περιέχον φωτίζοντος, ἀπόιτος δὲ καὶ ὑπὸ γῆν ὄντος προσκόπτει, μὴ βλέπων τὸ τῆς ἡμέρας φῶς. Συμβαίνειν εἴωθε οὕτω καὶ ὠκέσι ποσὶ προβαίνει ἐπὶ τὴν εὐθεῖαν ὁδόν, ἔχων τὸν τῆς ψυχῆς τόνον ἀχάλαστον καὶ τὸν ὀφθαλμὸν αὐτῆς διαυγέστατον, καθαρὸν ὄντα τῆς λύμης καὶ τῆς ἀχλυῶδους φθορᾶς, πνεύματι ἀγίῳ φωτιζόμενος καὶ ποδηγετούμενος, ὁ ἀγαπῶν ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθάς. Ἄλλως γὰρ ἀμβλυώττων τῇ κακίᾳ καὶ

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 104 τοῦ προηγουμένου τεύχους.

25. Μητρ. Σάρδεων Γερμανοῦ, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Βορείου Θράκης καὶ ἐν γένει τῆς Βουλγαρίας, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 179.—Μητρ. Ἀμασειᾶς Ἀνθίμου Ἀλεξοῦδη, Χρονολογικοὶ κατάλογοι τῶν ἀπὸ Χριστοῦ ἀρχιερατευσάντων κατ' ἐπαρχίας, ἐφημ. «Νεολόγος» ΚΠόλεως, φ. 6572, 12 Ὀκτ. 1891, σελ. 2.

26. Νομ. Συναγ., φ. 252α-253α. Πρβλ. Κ. Ν. Σάθα, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 588, ὅπου ἡ καθαιρέσις ἀποδίδεται εἰς τὸν πατριάρχην Ἰωαννίκιον Β' κατὰ μῆνα Νοέμβριον 1653, ἐσφαλμένως. Ἀποσπάσματα βλ. ὑπὸ μητρ. Σάρδεων Γερμανοῦ, Συμβολὴ εἰς τοὺς πατριαρχικοὺς καταλόγους..., ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 98-99.

- μη δυνάμενος ἐνατενίζειν τῷ φωτὶ τῆς δικαιοσύνης, ἀνάγκη φέρεσθαι
κατὰ κρημνοῦ, ἐλαύνεται δὲ καὶ προσωθεῖται καὶ καταπιέζεται τῷ
βάρει τῆς ἀγνωσίας. Οὕτω δῆπον συνέβη καὶ τὸν χωλὸν κατ' ἄμφω
Σπανόν, τὸν εἰς τὴν κελίαν πολυώνυμον, ἀνώνυμον δὲ καὶ μηδαμι-
15 νὸν ἐπὶ τὴν ἀρετὴν. Ἄμοιρῶν τῆς χάριτος καὶ μὴ εὐπορῶν τοῦ νοη-
τοῦ ἡλλίου τῆς θείας ἀκτίνος, περιέπεσεν ὁ δεΐλαιος, διαβάς ἀθλίως
ὁδοὺς ἀκαθάρτους, μέχρις οὐ καὶ εἰς ἔσχατον ἤχθη κρημνὸν καὶ τίς
ἂν διηγῆσαιτο τὸ περὶ τούτου; Σάνθην γὰρ ἔσχε πατρίδα, ἀφ' ἧς
προῆλθεν ὡς ἄκανθα καὶ τρίβολος ἀτεχνῶς καὶ ἐπέβη κατὰ θεοῦ
20 παραχώρησιν, χρηματίας πρῶτον μητροπολίτης Κορίνθου, εὖ πολὺ
τὸ ἐν μέσῳ καὶ βορβόρῳ τῶν παθῶν ἐμπαγείς, καθαιρέσει νομίμῳ
καθυπεβλήθη παρὰ τῆς Ἐκκλησίας, πατριαρχεύοντος τοῦ μακαρίτου
γέροντος κυρ-Κυρίλλου καὶ ἐξῆλθε τῆς τιμῆς ὡς κύων φορῶδης, μετὰ
δὲ ἀναιδέϊ προσώπῳ χρησάμενος καὶ γυμνῇ τῇ κεφαλῇ ἐπῆρε τὴν
25 χεῖρα αὐτοῦ κατὰ τοῦ ἀρχιερέως καὶ γνησίου μητροπολίτου Φιλιπ-
πουπόλεως κυρ-Γαβριὴλ καὶ καθεῖλεν αὐτὸν τῆς ἐπαρχίας, βίᾳ ἐξω-
τερικῶν, ὡς πάντες οἶδασι, καὶ ὠνομάσθη Φιλιππουπόλεως, μοιχεύ-
ων αὐτὴν ὁ ἀνόσιος. Ἐπειτα δὲ ἀπραθεῖς(;) τῶν ἐκεῖσε καὶ ἀξίως
ἀποδιωχθεὶς ἐνεφιλοχώρει εἰκῆ καὶ μάτην, τοῖς λοιποῖς συναγελαζό-
30 μενος τῶν πλησιοτρόπων αὐτῷ ἐπὶ χρόνους ἱκανοὺς λιμῶντων καὶ
γυμνητέων καὶ οὐδέποτε ἐξέλιπε φυλακῆς τε καὶ δεσμῶν, περικοσίων
ἐλεεινὸν θέαμα, ἢ ὡς εἰπεῖν βδέλυγμα, ἀλλ' οὐκ οἶδ' ὅπως τῶν ἀβύσ-
σων τοῦ θεοῦ κριμάτων, ἐξερύη ἢ τρίβολος ἄκανθα, πολλοὺς αἱμά-
ζουσα καὶ ἀκεραλοὺς ψυχὰς πλήττουσα προήχθη καὶ εἰς τὴν Τορνό-
35 βου μητρόπολιν, ἀλλ' οὐδεμίᾳ ὄνησις ἐγένετο αὐτῷ τῆς σκληρᾶς γνώ-
μης οὐ τοσοῦτον τῶν μεταθέσεων Κορίνθου καὶ Φιλιππουπόλεως,
Τορνόβου καὶ μάλιστα τῆς δυστυχοῦς ἐπιβασίας κατὰ τοῦ ἐν μακαρίᾳ
τῇ μνήμῃ μητροπολίτου Χαλκηδόνος κυρ-Παχωμίου εἰσπηδήσας ἀνα-
40 δην τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου, ὅσον ἐγένετο κοινὴ φθορὰ καὶ ὄλεθρος αὐ-
τόχρημα. Ἄλλ' ὁ πρόξενος τῶν χρεῶν καὶ λύμη τῶν ἐπαρχιῶν,
μετὰ τὸ ἐξωσθῆναι τῶν ὧν προεἶπομεν ἐπαρχιῶν, ἀπεσκορα-
κίσθη καὶ τῆς ἐσχάτης ἐπαρχίας καὶ ἐγυμνώθη, οὐ μόνον ἀφ' οὗ
προϋπήρχε χαρίσματος καὶ ἀξιώματος, ἀλλὰ καὶ πάσης ὑπολήψεως
ἀνθρωπίνης, περιελαυνόμενος δὲ ἐνθεν κἀκεῖθεν, ὡς οἱ εὐαγγελικοὶ
45 δαιμονιζόμενοι ὑπὸ ἐρημίας καὶ τάφους καὶ ὡς τυφλὸς μυοπάζων
καὶ ἀδρανῶς βλέπων ἔδοξεν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ γενέσθαι σχεδὸν τῆς
ὑπολήψεως πάλιν ἐπαρχίας Τορνόβου χωρῆσαι καὶ εἰς ἕτερον πλοῦν
καὶ ἐδράξατο μὲν καλάμου, ἀλλ' εἰς ὕδατος ἤρξατο γράφειν, σπείρων
ἐπὶ ὕδατος καὶ λίθον ἐγῶν, ἤνυσται δὲ αὐτῷ οὐδέν, τῆς Ἐκκλησίας
50 δὲ ἤρεμούσης καὶ γαληνιώσης κατὰ θάλατταν ὑποκρινόμενος τὴν ἐσχά-

την ἐπαρχίαν δηλαδὴ λαβεῖν καὶ ἀπαιτούμενος ταύτην ἐν τῷ μέσῳ
 ἐδράξατο τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, μηδενὸς γινώσκοντος οὔτε ἀρχιε-
 ρέων, οὔτε κληρικῶν, οὔτε τινὸς τῶν προεχόντων τῆς πολιτείας, ἀλλὰ
 55 κρύβδην καὶ ἐν παραβύστῳ, διὰ λήμματος ὑποσχέσεως χρημάτων
 σωρῶν, ἐπέβη τοῦ θρόνου ὁ χωλὸς περισκοπῶν πόθεν ἀρξασθαι τῆς
 ἀρπαγῆς ὁ περὶ τὴν ψυχὴν τετυφλωμένος, προκαλούμενος τοὺς ἀρχιε-
 ρεῖς καὶ ἐνεδρεῦων κατ' αὐτῶν, ὡς λύκος εὐαγγελικῶς ζητῶν κατα-
 60 θοιῆσαι αὐτούς, γράψας αὐτούς μὴ παραγενομένους ὡς ἀπειθεῖς τῇ
 αὐτοκρατορίᾳ εἰς ἐσχάτην ἀποδοῦναι τιμωρίαν, ἐνάξας κριτὴν τινα
 τῶν ἔξω, εἶχε γὰρ προκατακεκλεισμένον τὸν κυρ' Ἰωαννίκιον, ἐν προ-
 φάσει πολυσεχδίοις, λέγειν δὲ καὶ τὰ πολλὰ τούτου πασίδηλα ὄντα
 περιττὸν καὶ ἀηδῖαν ἐμποιοῦν, ἐξεβλήθη αἰσχρῶς ὁ αἰσχιστος Σπα-
 νός, τοῦ Πατελάρου κυρ' Ἀθανασίου ἡγμένου εἰς τοῦτο καὶ ἀποβα-
 λόντος αὐτὸν πόρρω Διός τε καὶ κερανοῦ. Ἄλλὰ καὶ οὗτος, οἶα
 65 χαῦνος καὶ ἐκκελυμένος τῶν πραγμάτων, διὰ παρητήσεως ἐξεδήμη-
 σεν, ἔμεινε δὲ ἡ Ἐκκλησία ὥσπερ τις ὀλκὰς χειμαζομένη καὶ ὑπὸ
 τῶν κυμάτων ὧδε κἄκεῖσε φερομένη, τὸν τεῦθεν καὶ παμμεγῆς σύν-
 οδος συναθροισθεῖσα ἀπὸ τε ἀρχιερέων, κληρικῶν τε καὶ ἀρχόντων
 ἠξίωσεν ἡμᾶς ἐπὶ τὸν ἀγιώτατον τοῦτον καὶ ὑψηλότατον οἰκουμεν-
 70 κὸν πατριαρχικὸν θρόνον προβιβασθῆναι, τῇ κλήσει δὲ τούτων εἴξαν-
 τες διευθετοῦμεν τὸ πηδάλιον, ὡς τῷ πνεύματι δοκεῖ. Ὁ δὲ πονηρό-
 τατος Σπανός, εἰδὼς ἑαυτὸν ὄντα μηδὲν ἄξιον καὶ αὐτῆς κλήσεως
 ἀγίας, πολλῶ μᾶλλον ἀρχιερωσύνης, ἣν ἐμίανεν ὁ ἀλιτήριος, οὐκ ἄπαξ
 καὶ δὶς, ἀλλὰ καὶ πολλάκις, συγκατασπᾶσας μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὰς λοι-
 75 πὰς Ἐκκλησίας εἰς πυθμένα χρέους, αἶτε δοκῶρων καὶ μέγα ολό-
 μενος, κρύβδην περιῶν, ποδηγετοῦντος αὐτὸν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ δια-
 βόλου, ἐνεδρεῦει ὡς λέων κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, μηχανώμενος τὴν
 καταφρόνησιν καὶ φθορὰν αὐτῆς καὶ ζημίας. Τούτου ἕνεκεν γράφο-
 80 μεν συνοδικῶς καὶ ἀποφαινόμεθα ἐν ἀγίῳ πνεύματι, ἵνα ὁ θεοστυ-
 γῆς αὐτοῦ καὶ παμβέβηλος καὶ βδελυρὸς Κύριλλος Σπανός, τὸ θρόμη-
 μα τῆς ἔχιοις καὶ ἔκγονος βασιλίσκου, ἡ λώβη τῶν Ἐκκλησιῶν,
 ὑπάρχη καθηρημένος καὶ γερνυμωμένος πάσης ἀρχιερατικῆς ἐνερ-
 γείας καὶ τάξεως καὶ ἔκπτωτος πάσης τιμῆς καὶ αἰτίας πνευματικῆς,
 85 Κύριλλος μοναχὸς καλούμενος καὶ εἰς τῶν πολλῶν ὡς ἰδιώτης καὶ
 ἀνίερος, μηδεμίαν ἄδειαν ἔχων τοῦ λοιποῦ ὁμοφύριον καὶ ἐπιτραχῆ-
 λιον περιβάλλεσθαι καὶ τὰ ἀρχιερατικὰ ἐπιτελεῖν καὶ εὐλογεῖν τινα
 καὶ ἀγιάζειν τῶν Χριστιανῶν, ὡς νομίμως καὶ κανονικῶς τῆς σειρᾶς
 καὶ τάξεως τῶν ἀρχιερέων ἐκκοπεῖς ὡς ἄκαρπος συκῆ, ὅς δ' ἂν τις
 90 τῶν χριστιανῶν ὀφείποτε βουληθεῖν ἔχειν αὐτὸν ἐν ἀρχιερέως τιμῇ
 καὶ τάξει καὶ συναναστρέφεσθαι αὐτῷ, λόγῳ τε καὶ ἔργῳ βοηθεῖν

καὶ συμβουλευεῖν ἢ καὶ διὰ γράμματος καὶ ὁποίας ἄλλης τινὸς μεθό-
 δου τῶν ἀρχιερέων ἢ ἱερωμένων ἄλλων κληρικῶν καὶ τῶν τῆς πολι-
 τείας ἐγκρίτων ἢ ὅλος ἰδιωτῶν, βαναύσων τε καὶ χειρογαστῶρων, ἀφω-
 ρισμένος εἶη, μικρὸς ἢ μέγας, παρὰ τῆς ἀγίας καὶ δημοσίου καὶ ζωο-
 95 ποιοῦ καὶ ἀδαιρέτου καὶ ἀσυγχύτου Τριάδος, τοῦ ἐνὸς τῇ φύσει μόνου
 θεοῦ, καὶ κατηραμένος καὶ ἀσυγχώρητος καὶ ἄλυτος μετὰ θάνατον ἐν
 τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι καὶ τῆς ἀριστερᾶς μερίδος καὶ κολά-
 σεως ἔνοχος καὶ εὐροι τὸν θεὸν καὶ τοὺς ἄγιους αὐτοῦ ἀγγέλους
 100 μαχομένους ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως καὶ τῷ αἰωνίῳ ἀναθέματι καὶ
 καταθέματι ὑπόδικος. Ἐπὶ γὰρ τούτῳ ἐγράφη ἡ παρούσα νόμιμος
 καθαίρεσις τοῦ κακο-Κυρίλλου Σπανοῦ καὶ κατεστρώθη ἐν τῷδε τῷ
 ἱερῷ κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας.
 ,αχγ' [1653] Ποσειδεῶνος α', ἐν μηνὶ Ἰανουαρίῳ Ἰνδικτιῶνος ς'.

Παῖσιος ὁ ἀπὸ Λαρίσης παρέμεινε εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον μέχρι
 τοῦ Ἰουλίου 1653, μεθ' ὃ διεδέχθη αὐτὸν Ἰωαννίκιος ὁ Β', τὸ γ' πατρι-
 αρχεύσας μέχρι 17 Μαρτίου τοῦ ἐπομένου ἔτους 1654. Ὁ Κύριλλος Γ',
 καίτοι καθηρημένος, διαμένων εἰς ΚΠολιν καὶ ἀντιληφθεὶς πρόθεσις τοῦ
 Ἰωαννικίου νὰ παρατηθῆ, συνεννοηθεὶς δὲ πιθανῶς καὶ συντρεχόμενος
 ὑπὸ τινων ἀρχιερέων, εἰσεπήδησε καὶ πάλιν εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον,
 διὰ τῆς αὐτῆς μεθόδου²⁷. Περιγράφει πάλιν Κύριλλος ὁ Λαυριώτης:

*Κύριλλος δὲ αὐθίς τε πολλῇ βία χρυσοῖον
 τὸν θρόνον πάλιν ἤρπασε· μόλις ἴσχυσεν ὁμοῦς
 ἡμέρας δεκατέσσαρας μόνος ἔχειν τὸν θρόνον.
 ἔξωσε γάρ, ἐδίωξεν ἡ Σύνοδος αὐτίκα
 καὶ εἰς τὴν Κύπρον ἔστειλε τὸν Κύριλλον συντόμως²⁸.*

Οἱ πλεῖστοι τῶν χρονογράφων συμφωνοῦν, ὅτι ἡ παραμονὴ τοῦ ἐπι-
 βάτου ἐπὶ τοῦ θρόνου ΚΠόλεως δὲν διήρκεσε περισσότερον τῶν δύο ἑβδο-
 μάδων²⁹, διότι ἀρχομένου τοῦ Ἀπριλίου 1654 ἐκλήθη τὸ β' Παῖσιος ὁ ἀπὸ

27. Αὐτόφθι, σελ. 99-100, 127 κες.— Μ. Ι. Γεδεών, Πατρ. Πίνακες, σελ. 581-582 κλπ.— Ἡ παραίτησις Ἰωαννικίου Β' πρὸς τὸν πατ. ΚΠόλεως Παῖσιον, ὑπὸ χρονολογίαν 7 Μαρτίου 1654, ἐν φ. 120 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 315 χροφ. κώδικος τοῦ πατρ. Ἀλεξανδρείας. Βλ. [Θ. Μοσχονᾶ], Κατάλογοι τῆς Πατριαρχικῆς Βιβλιοθήκης, τόμ. Γ', Ἀλεξάνδρεια 1947, σελ. 321-322.

28. Μ. Ι. Γεδεών, Κυρίλλου Λαυριώτου, Πατριαρχικὸν Χρονικόν, σελ. 39-40, στ. 777 κέξ.

29. Ἰω. Θαλασσηνὸς (Περ. Γ. Ζερλέντου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 22), Δημάρης (Ἀ. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, ἐνθ' ἄνωτ., «Ἐκκλ. Ἀλήθεια», τ. Α', σ. 399, ΠΦΣΚ, παρ. Κ-ΚΒ', σ. 115), Σκ. Βυζάντιος, (ἐνθ' ἄνωτ., Β' σ. 536), Μελέτιος, μητρ. Ἀθηνῶν, (ἐνθ' ἄνωτ., τ. Γ', σ. 465). Ὁ Ἀθ. Κομνηνὸς - Ὑψηλάντης, (ἐνθ' ἄνωτ., σ. 155-156), λέγει ὅτι περὶ τὰ μέσα Ἰουλίου

Λαρίσης, ὅστις ἐπατριάρχευσεν ἐπὶ ἓν περίπου ἔτος, μεθ' ὃ ὁ θρόνος περι-
ῆλθεν ἐκ δ' εἰς τὸν Ἰωαννίκιον Β' (Μάρτ. 1655—26 Ἰουλ. 1656). Ἄλλ' ὁ
Παῖσιος; τώρα πλέον, ἔχων πικρὰν τὴν πείραν ἐκ τῆς προγενεστέρως του πα-
τριαρχείας, μεταξύ τῶν πρώτων του μελημάτων ἐθεώρησε νὰ καθαιρέσῃ ἐκ
νέου τὸν σφετεριστὴν τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, διότι «*χρησάμενος σατανι-
κοῖς τισιν ὀργάνοις ὁμοίοις ἑαυτῷ, εἰσεπήδησε καὶ ἐπεβήσατο τοῦ οἰκουμε-
νικοῦ θρόνου, ἔχων καὶ τινες συνενδοκοῦντας*», προφανῶς τῶν ἀρχιερέων,
ἐνῶ ἦτο ἀπλοῦς μοναχός, ἐφρόντισε δ' ἐν συνεχείᾳ νὰ ἐξωρισθῇ μακρὰν τῆς
ΚΠόλεως, εἰς Κύπρον. Καὶ τὸ νέον πατριαρχικὸν ἔγγραφο τῆς καθαιρέσεως,
συντεταγμένον ὡσαύτως εἰς γλῶσσαν αὐστηράν, προδίδει συντάκτην λόγιον,
γνώστην τῶν κανόνων καὶ χειριστὴν οὐ τυχόντα παρομοίων θεμάτων. Ἴδου
ἡ καθαιρέσις αὕτη, πολλαπλῶς ἐνδιαφέρουσα³⁰.

*Παῖσιος ἐλέω θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως,
νέας Ρώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης.*

Οὐδὲν τῶν ὄσα ὑπὸ σελήνην τὸ εἶναι κέκμηται, εἴτε φυσικῶν, εἴτε
καὶ τῶν ἐξ ἔθους καὶ μᾶλλον ὄσα τυγχάνει τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὄροις
τε καὶ κανόσι περισφιγγόμενον τε καὶ περιοριζόμενον ἄμοιρόν ἐστι
5 *σοστατικῶν ιδιοτήτων, δι' ὧν καὶ τὸ οἰκεῖον αὐτοῦ εἶναι κέκμηται*
καὶ τῶν λοιπῶν κατὰ τε γένος καὶ εἶδος τὴν κοινωνίαν ἐσχηκότων
ἀναντιρρότητος διακρίνεται καὶ ἔστιν ὅπερ ἐστὶ καὶ λέγεται, ἂν δὲ
συμβαῖη ἀφαιρεθῆναι ἢ ἄλλως ἐκλείπειν ἢ ἀπλῶς ἢ τινα τῶν συν-
ισιῶντων ἐκείνῳ ιδιωμάτων, οὐθ' ὅπερ λέγεται ἐστίν, οὐθ' ὅπερ ἐκ
10 *ἐκ πρώτης προνοίας(;) κατάστασιν ἤρξατο συντελεσθῆναι δυνατόν.*
Καὶ γὰρ τοῖς ὄροις, ὡσπερ προσθετομένων τινῶν τὸ διοριζόμενον
στενοῦται καὶ πολλὰ τῶν κατ' ἐκείνο τὸ εἶδος ἀφαιρεῖται, οὕτω τοι
καὶ τῶν κατ' ἐκείνο τὸ εἶδος σοστατικῶν περιαιρουμένων τὴν τοῦ
εἵδους ἐκείνου ἢ ὅπως δήπως ἄλλης ὑποθέσεως ἢ σύστασις καὶ τὸ
15 *εἶναι ἐκ μέσου ἐγένετο. Τοῖνιν καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς εὐσεβείᾳ τῆς*
Ἀνατολικῆς Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας ἅπασα τάξις,
εἴτε καὶ ἔνδον τοῦ βήματος, εἴτε καὶ ἐκτὸς συντιέγουσα πρὸς τρόπους
καὶ ἦθη ἀνακτικὰ τε καὶ ἀναγωγικὰ τῷ πατρὶ τῶν φώτων ὄροις ἰδίους
καὶ σοστατικοῖς ιδιώμασι περισφιγγεται τε καὶ διορίζεται καὶ ἐστι
20 *τοῦθ' ὅπερ ἐστὶ καὶ λέγεται καθ' ἃ πρώτως μὲν τοῖς σεβασμοῖσι καὶ*
αὐτόπταις τοῦ Χριστοῦ μύσταις διώρισταί, εἶτα δὲ καὶ τοῖς θεοφύ-

ἀνήλθεν εἰς τὸν θρόνον οἰονεὶ κανονικῶς, ὃ δὲ Κ. Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκο-
λ ὁ μ ω ν (Ζ. Μ α θ ᾱ, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 133), ὅτι ἄκων ἐπατριάρχευσε τὸ 1655, μεθ' ὃ
ἐξωρίσθη ὑπὸ τοῦ Σουλιάνου, ἀπαιτοῦντος τὸν θρόνον καὶ τοῦ προκατόχου του.

30. Νομ. Συναγ. φ. 113β-114α. Πρβλ. Κ. Ν. Σ ᾱ θ α, ἐνθ' ἄνωτ., α. 589.—
Ἰπὸ μητρ. Σάφδεων Γ ε ρ μ α ν ο ῦ, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 99-100, ἀποσπάσματα τοῦ συν-
οδικοῦ ἔγγραφου.

ροις και θείοις πατράσι τῶν κατὰ καιροῦς συναθροισθειῶν ἁγίων
 συνόδων πρὸς καταρισμὸν τῆς τε εὐαγοῦς ἡμῶν πίστεως και τῶν
 πρὸς ταύτην συντεινόντων ἐθνῶν διετρέφονται. Ὡν ἐκκλησιαστικῶν
 25 διατάξεων ἔνδον τοῦ βήματος διαπραττομένων πρώτη και μεγίστη
 και ὡς εἰπεῖν πηγὴ πάντων τῶν ἄλλων, ἀφ' ἧς ὡς ἀπὸ ρίζης ἦπαν
 ἐκκλησιαστικὸν μυστήριον και πᾶσα ἄλλη τάξις και τελειουργία και
 ἀρδεύεται και πρὸς σύστασιν ἔρχεται. Ἡ πατριαρχικὴ μετάθεσις ἀπό
 30 τινος ἄλλου βαθμοῦ πρὸς τὸν ὑψηλότετον και ἁγιώτατον ἀποστολικὸν
 τοῦτον θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως τυγχάνει δροισ ἰδιοις και
 διατάξεισι πατριαρχικαῖς τε και κανονικαῖς περιοριζομένη. Ὁ δὲ ἀθέ-
 μιτος και ἀνόσιος τῇ τε καρδίᾳ και ψυχῇ και τελείως ἀμύητος τῶν
 ἐκκλησιαστικῶν κανόνων τε και διατυπώσεων, τῷ τῇ καρδίᾳ ἐμφω-
 35 λεύοντι αὐτοῦ δαίμονι μόνῳ πειθόμενος και διδασκόμενος, ἐριν-
 νῶν³¹ και ὡς ἄγιος μονιὸς³² κατὰ φραγμῶν και κοντοῦ ὠθοόμε-
 νος Σπανὸς οὐκ ἠρκέσθη τῇ πρώτῃ ἐκείνῃ ἐπιβλαβεῖ και ἐπιζημίῳ
 και φθοροποιῷ εἰσπηδήσει ἐπὶ τὸν ἁγιώτατον τοῦτον οἰκουμενικὸν
 πατριαρχικὸν θρόνον, ἀφ' οὗ ὄσαι και οἶαι ζημίαι και σκάνδαλα
 40 προυξενήθησαν, ταραχαὶ τε και ἀνωμαλῖαι οὐδὲ εἰπεῖν δυνατὸν, ὡς
 οἶδασι πάντες, ὅθεν και ἀπεδιώχθη αἰμίως και ἐκαθηρέθη δικαίως
 και νομίμως ἐπὶ τῆς ἡμετέρας προτέρας πατριαρχείας συνοδικῶς και
 τῷ αἰωνίῳ ἀναθέματι παρεδόθη ἐπ' ἐκκλησίας, ἀλλὰ και αὐθις ὁ
 τρισκατάρατος αὐτὸς και θεομισῆς Κύριλλος ὁ Σπανὸς χρησάμενός
 45 τισι σατανικοῖς ὄργάνοις, ὁμοίοις ἐαυτῷ, τῆς Ἐκκλησίας εἰρηγενοῦ-
 σης εἰσεπήδησε και ἐπεβήσατο τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου και τὴν κα-
 κὴν αὐτοῦ θέλησιν και βούλησιν, ἦν πρὸ πολλοῦ ὠδ.νε, βουλόμενος
 ἀποπληρῶσαι, εὐρέ τινας συνευδοκοῦντας αὐτῷ, κρίμασιν οἷς οἶδε
 50 θεός, ἐν τάξει και σειρᾷ τῶν ἀρχιερέων διάγοντας, δι' ὧν τὴν παρά-
 νομον και ἄθεσμον και ἀνόσιον και παρὰ πάντας κανόνος και δρονο
 ψευδομετάθεσιν αὐτοῦ ἔδοξεν αὐτῷ πεποιηκῆναι και φατριάρχῃν ὀνο-
 μασθῆναι και ἀναιδῶς και ἀναισχύντως και ἀνθαδῶς και ἀνευ-
 θριάστως και στήναι, φεῦ, ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ὁ ἀναίσθη-
 55 τος και ἀσυνείδητος, μηδενοῦ ὄντος τῶν προσηκόντων τῇ πατριαρχι-
 κῇ νομίμῳ και κανονικῇ μεταθέσει ἰδιωμάτων και δροίων. Βούλονται
 γὰρ οἱ ἱεροὶ και θεῖοι κανόνες τῶν οἰκουμενικῶν ἁγίων Συνόδων και
 τοπικῶν συντρέχειν και συνευρίσκεσθαι ἐν τῇ πατριαρχικῇ μεταθέσει
 και συμψηφίζεσθαι ἢ τοῦλάχιστον δώδεκα ἀρχιερεῖς ἢ τοὺς παρευρε-

31. Ἐριννώ και ὀρθότερον ἐριννώ, ρ. σχηματισθὲν ἐκ τοῦ Ἐρι ὕς, εἶμαι ὀργισμένος, πλήρης ἀγανακτήσεως. Ἡ λ. Ἀρκαδική.

32. Ὡς οὐσιαστικὸν μονιὸς = ἀγριόχοιρος, ζῶν μόνος.

θέντας ἅπαντας καὶ τηρικαῦτα γίνεσθαι τὴν πατριαρχικὴν μετάνθειν. Οὗτος δὲ ὁ παμμίαιρος, παρὰ γνώμην καὶ βούλησιν τῶν ἐν τῇ μεγαλοπόλει ταύτῃ τὰς διατριβὰς ποιουμένων ἀρχιερέων καὶ κληρικῶν
 60 καὶ ἀρχόντων, τὴν μετάνθειν ἐαυτῷ περιεποίησατο, ὄν τρόπον καὶ τὴν εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἐπίβασιν καὶ ταῦτα, ὡς προεῖρηται, μοναχὸς Κύριλλος ὢν, οὐ μὴν ἀρχιερεὺς ἢ μέτοχος ἱερατικῆς ἀξίας ὡς προκαθηρημένος καὶ ἐκκήρυκτος³³ τῆς Ἐκκλησίας καὶ πάντῃ γε-
 65 γυγνωμένος τῆς πνευματικῆς χάριτος καὶ τιμῆς καὶ ἀξίας. Τούτου χάριν καὶ ἡ μετριότης ἡμῶν μετὰ τῆς περὶ αὐτὴν ἱερᾶς τῶν ἀρχιερέων Συνόδου, τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν αὐτῆς ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, τὴν ψευδομετάνθειν ἐκείνην, τὴν ὡς ἀπὸ κωμικῆς σκη-
 70 τῆς γεγονυῖαν, τὴν πλασματώδη καὶ ἀσύστατον, ὡς οὐδὲν οὔσαν τοῖς πᾶσι ποιοῦμεν κατάδηλον καὶ ἀποφαινόμεθα ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς, ταύτην μὲν μηδένα τῶν χριστιανῶν, ἱερωμένων ἢ λαϊκῶν, ὀνομάζειν μετάνθειν, ὡς οὐδὲν λογιθεῖσαν παρὰ πᾶσιν, αὐτὸν δὲ τὸν ἀλιτήριον κακο Σπανὸν Κύριλλον εἶναι ὑπὸ τὴν προεγεχθεῖσαν κατ' αὐτοῦ συνοδικὴν καὶ κανονικὴν καθαίρεσιν καὶ τῷ προεκφωνηθέντι
 75 κατ' αὐτοῦ αἰωνίῳ ἀναθέματι ὑπόδικον καὶ μόνον Κύριλλον ὀνομάζεσθαι. Ὅθεν εἰς ἀσφάλειαν καὶ ἔνδειξιν πάντων κατεσιρῶθη ἐν τῷ ἱερῷ τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίας κώδικι ἡ ἀνατροπὴ τῆς ψευδομεταθέσεως αὐτοῦ καὶ ἐπικύρωσις τῆς προγεγονυίας καθαιρέσεως, ἐν ἔτει ἀχνῶ [1654], ἐν μηνὶ Ἀπριλίῳ, ἰνδικτιῶνος ζης.

Τὸ δις ἐπαναληφθὲν πείραμα Κυρίλλου Γ' τοῦ Σπανοῦ, πρὸς κατάληψιν τῆς ἀρχῆς διὰ τῆς ἀνωμάλου ὁδοῦ, ἐζημίωσεν ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς τὴν Ἐκκλησίαν, κατὰ τοὺς χριστίμους ἐκείνους καιρούς. «Μεγάλῃν φθορὰν ἔκαμεν ὁ τρισκατάρατος Σπανός, ὁποῦ νὰ τὸν κρίνῃ ὁ Θεός, καὶ θαυμάζω, πῶς ἔχει νὰ κυβερνηθῇ ὁ θρόνος οὗτος (ὁ πατριαρχικὸς τῆς Κ/πόλεως), μὲ τόσον λεηλατισμόν», ἔγραφεν εἰς ἐπιστολὴν τοῦ ἀπὸ 8 Μαΐου 1654, πρὸς τὸν Ἀλεξανδρείας Ἰωαννίκιον, ὁ συνετὸς Παῖσιος καὶ προσέθετε: «Μοναχὰ ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ, δι' ἐσχῶν τῶν ἀγίων νὰ κάμῃ σωτηρίαν εἰς ἡμᾶς»³⁴. Πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ διαρκῶς αὐξανομένου χρέους τῆς Ἐκκλησίας, ἕνεκα τοῦ ὁποίου καὶ πολλοὶ πατριάρχει ἐγκατέλειπον τὸν θρόνον, ὁ Παῖσιος ἠναγκάσθη νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν ζητείαν, ἐπιβαλὼν εἰς ἕκαστον ἱερέα κατα-

33. Ἐκκήρυκτος (ρ. ἐκκηρύσσω) = ἀποκεκηρυγμένος, ἀποβεβλημένος.

34. Α. Παπαδοπούλου - Κεραμέως, Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς μονῆς Σινᾶ, σελ. 207.— Γεω. Γ. Μαζαράκη, Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐν Αἰγύπτῳ ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, Ἀλεξάνδρεια 1932, σελ. 401.— Περβλ. Μητρ. Σάφδεων Γεωργανοῦ, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 100, σημ. 266.

β λήν ἐνὸς χυρσοῦ φλωρίου, εἰς ἕκαστον δ' οἶκον δώδεκα ἄσπρων, «κατό-
πιν τῶν ζημιῶν ποῦ ἐπροξένησεν ὁ κακο-Σπανὸς Κύριλλος»³⁵.

Ἡ πονηρὰ φύσις ὁμῶς δὲν μεταβάλλεται εὐκόλως, οὔτε συνετίζεται μὲ
καθαιρέσεις. Καὶ ὁ ὑπερόριος Κύριλλος μετ' οὐ πολὺ ἐνεφανίσθη πάλιν εἰς
ΚΠολιν. Ἀσφαλῶς τοῦτο θὰ ἐγένετο μετὰ τὴν ἀπομά-ρυνσιν ἐκ τοῦ πατρ.
θρόνου Παΐσιου Α', ἦτοι μετὰ τὸν Μάρτιον 1655. Ἀλλὰ καὶ ὁ διὰ τετάρ-
την φροῶν πατριαρχῶν Ἰωαννίκιος Β', ἀντιληφθεὶς ποίας ζημίας πρόξενος
ἐγένετο ἡ παρουσία ἐνὸς σκανδαλοποιῦ ἰ-ρωμένου μὲ τόσῃν προϊστορίαν,
ἐφρόντισε καὶ ἐξωρίσθη ἐκ νέου ἐκεῖνος εἰς Κύπρον. Ἐγράφε δὲ μεταξὺ ἄλ-
λων, ἀπὸ 3 Σεπτ. 1655, πρὸς τὸν Ἀλεξανδρείας Ἰωαννίκιον: «...τοῦτο
μόνον τῆς λέγω, πὼς τὸν Σπανὸν τὸν ἐστείλαμεν καὶ ὑπάγει πάλιν εἰς τὴν
Κύπρον καὶ ἔχει ὁ Θεός...»³⁶.

Τοιοῦτος ὁ πολυτάραχος βίος Κυρίλλου τοῦ Σπανοῦ. Ἐπὶ τῶν ὀλίγων
ἡμερῶν αὐτοῦ εἰς τὴν πατριαρχεῖαν οὐδεμία πράξις ἐγένετο, οὔτε ἦτο δυνα-
τὸν νὰ συνέλθῃ πατριαρχικὴ Σύνοδος ὑπ' αὐτόν³⁷. Τὸ τέλος τοῦ Κυρίλλου
δὲν γνωρίζομεν. Βραδύτερον ὁ Πελοποννήσιος ἱερομόναχος Νεόφυτος, ἡγού-
μενος τῆς μονῆς Ἁγίου Σάββα εἰς Βουκουρέστι (1680)³⁸ ἔγραψε κωμωδίαν,
γνωστὴν ὑπὸ τὸν τίτλον Ἀ χ ο ὕ ρ ι³⁹, ἔχων ὡς θέμα Κύριλλον τινα, τὸν

35. Ἐκ φ. 274 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 315 χροφ. τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, ἔνθα
γράμμα τοῦ Παΐσιου πρὸς τοὺς ἐν Προῦση χριστιανούς, ἐν ἔτει 1655 [Θ. Μο-
σχοῦ], Κατάλογος τῆς πατριαρχικῆς Βιβλιοθήκης [Ἀλεξανδρείας], τόμ. Γ', Ἀλε-
ξάνδρεια 1947, σελ. 341.

36. Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 209.— Γερ. Γ.
Μαζαράκη, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 404.— Μητρ. Σίρδεων Γερμανοῦ, ἔνθ' ἄνωτ.,
σελ. 127, ὑποσ. 267.

37. Ὁ ἄνευ χρονολογίας σιδηροῦς σταυρὸς ἐπὶ τοῦ τρούλλου τῆς ἐν Μεσσηνίᾳ
μονῆς Τίμιοβας, ἐφ' οὗ ἐπιγραφή μνημονεῖ τὸ ὄνομα τοῦ οἰκ. πατριάρχου Κυρίλ-
λου, δέον ν' ἀποδοθῇ εἰς τοὺς χρόνους Κυρίλλου Α' τοῦ Λουκάρεως, ἢ καὶ τοῦ ἐγ-
γύτερον πρὸς τὴν Ἱδρυσιν τῆς μονῆς Κυρίλλου Β' τοῦ Κονταρῆ (τὸ β' 1635-36, τὸ
γ' 1638-39), οὐδέποτε ὁμῶς ἠμπορεῖ ν' ἀναφέρεται εἰς Κύριλλον Γ' τὸν Σπανόν.
Σ. Β. Κουγέα, Ἡ μονὴ τῆς Τίμιοβας, ἐντυπώσεις-ἀναμνήσεις-ἔρευναι, «Μεσση-
νιακὰ Γράμματα», ἀναμνηστικὸν τεῦχος ἐπὶ τῇ συμπληρώσει εικοσαετίας ἀπὸ τῆς
ἱδρύσεως τῆς «Λαϊκῆς Βιβλιοθήκης Καλαμών», Καλαμάτα 1956, σελ. 10.

38. Ματθ. Κ. Παρανίκα, Σχεδιάσμα περὶ τῆς ἐν τῷ ἑλληνικῷ ἔθνει
καταστάσεως τῶν γραμμάτων ἀπὸ ἀλώσεως ΚΠόλεως μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς ἐνεστῶ-
σης ἸΘ' ἑκατονταετηρίδος, ἐν ΚΠόλει 1867, σελ. 104.

39. Τὸ χροφ. ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Ἁγιοταφικοῦ Μετοχίου ΚΠόλεως ὑπ' ἀριθ.
672. Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, τόμ. Ε',
ἐν Πιτρουπόλει 1915, σελ. 224. Ἐντεῦθεν ἐξεδόθη ὑπὸ Émile Legrand,
Bibliothèque Grecque Vulgaire, τόμ. II, Παρίσιοι 1881, σελ. 148-165. Αὐτόθι εἰσ-
αγωγικά, σ. LXXIII-LXXIV, περὶ τοῦ Νεοφύτου καὶ σελ. LXXIV ἀπόρριψις τῆς
γνώμης τοῦ Καρανίκα, ὅτι πρόκειται περὶ Κυρίλλου τοῦ Σπανοῦ τοῦ διακωμωδου-
μένου προσώπου.

ὁποῖον οἰκτρῶς σκώπτει. Καίτοι ἡ χρονικὴ ἀπόστασις πρὸς τὸν Κύριλλον Γ' Σπανὸν εἶναι ἰκανῶς μεγάλη, ὅμως ὁ χαρακτήρ καὶ ὁ θορυβώδης βίος αὐτοῦ ἐπιτρέπουν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι πιθανῶς ὁ ἐπιβάτης Κύριλλος εἶναι τὸ τῆς σατύρας κύριον πρόσωπον.

Στενὴ φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε σχέσις μεταξὺ Νεοφύτου καὶ σατιριζομένου Κυρίλλου⁴⁰. Κατ' Ὀκτώβριον 1692 ὁ Νεόφυτος ἀπεφάσισε νὰ ἐκθέσῃ ἐμμέτρως εἰς στίχους δεκαπεντασυλλάβους τὰ ἴδια αὐτοῦ βάσανα ἐξ αἰτίας τοῦ κακο-Κυρίλλου. Λέγει εἰς τὸν πρόλογον :

*Στίχοι ἀπλοπολιτικοί, γεμάτοι νοστιμάδα
εἶναι γραμμένοι νεωστὶ εἰς τούτην τῆ φυλλάδα.*

*Διήγησιν τραγωδικὴν τοῦ δεδυστυχημένου
καὶ ἀπὸ τὸν κακο-Κύριλλον ἀδικοδεδαρμένον
ἠθέλησα ὁ ταπεινὸς νὰ περιμοτορήσω,
τὴν ἀδικίαν τὴν πολλὴν νὰ σαῶ δηλοποιήσω.*

Καὶ προχωρῶν εἰς τὸν πρόλογον ὁ Νεόφυτος σκηνοθετεῖ ὁ ἴδιος τὴν ἀφελῆ κωμωδίαν του εἰς ἐξεζητημένους ὁμοιοκαταλήκτους στίχους, ὑπὸ μορφὴν διαλόγου :

*Ἴδὸν λοιπὸν τὰ πρόσωπα ταύτης τῆς ἱστορίας,
τελλίζης πρῶτος Κύριλλος, υἱὸς τῆς ἀπωλείας.*

*Ἐπ' ἀληθείας βέβαια εἰς τοῦτον τὸ κελλῖον
εἰκόνα δὲν εὐρίσκεται καὶ ὁμοιάζει διαβολλον.*

*Κοιμᾶται, διαλογίζεται δλον τοὺς μαμελέδες,
συχνομετρᾷ τοὺς χαίρεται, τοὺς ἔχει διὰ μεξέδες.*

*Καπνὸν ρουφᾷ μοιώτατον, μπάνι νὰ μὴν ξοδιάσῃ,
νὰ κόπτη καὶ τὴν ὄρεξιν, ποτὲ νὰ μὴν πεινάσῃ,*

μισὴ στιγμή ἂν εὐρεθῇ ἀπὸ τὴν διορίαν

τὸ ἀμανάτι τοῦ πιώχοῦ πωλεῖ μὲ πονηρίαν.

Μπάνια πουγγειὰ ἀπόκτησεν, ἐμάκρυνε τὸ χέρι,

κτυπᾷ, πηδᾷ καὶ δὲν ρωτᾷ, τὴν κρίσιν δὲν ἠξέρει...

Τὰ τῆς κωμωδίας πρόσωπα εἶναι: Κύριλλος, Διάβολος, Νεόφυτος, ὁ γέροντάς του πρῶην Ἀδριανουπόλεως, Γερμανὸς Νύσσης, Εὐσταθίος κόμι-

40. «Τὸν πρῶην πρωτοσύγκελλον παπᾶν Νεόφυτόν σου», ἀναφέρεται εἰς στίχον τῆς κωμωδίας (στ. 251, 281, 298, σελ. 158, 160, 161). Ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἀδριανουπόλεως Νεοφύτου ὑποτακτικὸς φαίνεται ὅτι ἐξηγήματισεν ὁ στιχοουργὸς Νεόφυτος, ἀποκαλῶν αὐτὸν «γέροντά» τ υ. Πρὸς αὐτὸν κάμνει ἐκκλησίαν ὁ Νεόφυτος ἐν τῷ διαλόγῳ (πρβλ. στ. 145 κέξ.):

Νεόφυτε, Νεόφυτε, γέροντα μακαρίτη,

δὲν ἔχω, σὰν ἀπόθανες, κονάκι μὴδὲ σπῆτι...

Ἐντεῦθεν φαίνεται, ὅτι τὸ 1692 οὗτ' ὁ Ἀδριανουπόλεως Νεόφυτος ἔζη πλέον.

σος, εὐταξίας τοῦ πατριάρχου, Ἁγα-Γεωργούσης, παπ' Ἀθανάσιος ψάλτης, Ἀσάνης κλοιζιάσης, Ἀσάνης; καμιαράσης, ὁ πατριάρχης Διονύσιος.

Πρῶτος ἀπὸ τὸ ἀκούρι, ἔνθα τὸν ἔχουν ἐγκλειστον, ἐμφανίζεται ὁ Κύριλλος, αὐτοσυνιστᾶται ὡς φιλοχρήματος, ὡς ρίψας τὴν ἰδικήν του πομπὴν εἰς ἄλλον, ὡς μεθυσθεὶς ἀπὸ τὴν ἔξουσίαν, συκοφάντης κλπ. Βλασφημεῖ διὰ τὴν τύχην του, διὰ τοιούτων :

*ἀνάθεμά σε, διάβολε, καὶ τοῖς ἀνάθεμά σε,
ἐσὼ ἐδῶ μὲ ἔφερες, γιὰτι δὲν μὲ θυμᾶσαι;*

Ἀκολουθεῖ διάλογος μεταξὺ Κυρίλλου - διαβόλου, ὅπου ὁ τελευταῖος ἐμπαίζει τὸν Κύριλλον καὶ τὸν ἐπιτιμᾷ, μεθ' ὃ ἐμφανίζεται ὁ δαρεὶς Νεόφυτος, παραπονούμενος πρὸς τὸν γέροντά του καὶ παραμυθούμενος ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ζητῶν ν' ἀφορίσῃ τὸν Κύριλλον. Ἀκολουθῶς ἐμφανίζεται ὁ Γερμανὸς Νύσσης σκόπτων μετὰ τοῦ διαβόλου τὸν Κύριλλον, ὅτι τὸν ἐκέρδισεν ὁ πειρασμός. Ὁ Νεόφυτος συνομιλῶν πρὸς τὸν κόμισον Τουρασην, πρὸς τὸν ὁποῖον διηγεῖται πρόσφατον ὄνειρον, αἴφνης καλεῖται ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Διονυσίου, ἀλλὰ διστάζει νὰ παρουσιασθῆ μὴ γνωρίζων τί τὸν θέλει, καθησυχάζεται δὲ ἀπὸ τὸ ὑπηρετικὸν προσωπικόν. Ὁ πατριάρχης τὸν ἐλέγχει, διότι ἔγινε παίγιον τῶν κοσμικῶν, ἐρωτᾷ δὲ νὰ μάθῃ τὴν αἰτίαν τῆς διενέξεως πρὸς τὸν Κύριλλον. Ἔτσι ὁ Νεόφυτος εὐρίσκει τὴν εὐκαιρίαν νὰ διηγηθῆ ὅσα ἔπαθεν ἀπὸ τὸν Κύριλλον (ραβδισμοὺς μέχρις αἵματος), τὴν ἔξαγορὰν τοῦ ἱατροῦ διὰ ν' ἀποκρύψῃ τὰ τραύματα καὶ τὴν προετοιμασίαν του πρὸς τὸν θάνατον. Ὅταν ἡ ὑγεία του ἐβελτιώθη, ὑπεχρεώθη αὐτὸς νὰ καταβάλλῃ τὴν ἀποζημίωσιν τοῦ ἱατροῦ, ἐπλάσθη δὲ ὑπὸ τοῦ Κυρίλλου ἢ ἐναντίον του δεινὴ συκοφαντία, ἀφοῦ τοῦ ἀφηρέθησαν καὶ τὰ ροῦχά του. Ὁ πατριάρχης ἐλέγχει τοὺς καυγάδες, διὰτι δὲν τοῦ ἀνεφέρθησαν, ὃ δὲ Νεόφυτος δικαιολογεῖται, ὅτι ἐμεσολάβησαν οἱ

*ἄρχοντες μετὰ τῆς περιφήμου
ἀπάσης οὐγγροβλαχικῆς τζάρας τῆς ὑπερτίμου,*

ὕπερ ὧν ἐν κατακλειδί εὐχεται καὶ προσεύχεται.

Προφανὴς εἶναι ὁ σκοπτικὸς σκοπὸς τῆς σατίρας ⁴¹, ἔστω καὶ ὑπὸ τὴν ἀτελεσιτάτην καὶ ἐν πολλοῖς φλύαρον καὶ ἀνούσιον μορφήν αὐτῆς. Βεβαίως εἰς τὴν κωμῳδίαν ὑπόκειται ἱστορικὸς πυρήν, ἢ παρακολούθησις τοῦ ὁποῖου πολλὰ διδάσκει, ἂν τὸ πρωτεῦον πρόσωπον εἶναι ὁ Κύριλλος Σπανὸς ἀποκαλυπτόμενος ἐντεῦθεν ὡς ἀδελφὸς τοῦ γνωστοῦ ἰδιορρύθμου λογίου καὶ διδασκάλου τῆς ἐποχῆς Γερμανοῦ τοῦ Λοκροῦ ⁴², τοῦ ἄλλως ἐπισκόπου Νύσσης ⁴³, ἐν

41. M. I. Γ ε δ ε ὦ ν, Ἀνέκδοτα σημειώματα περὶ τῶν πατριαρχῶν Ἀνθίμου Β', Διονυσίου Γ', Ἰερεμίου Γ', «Ἐκκλησι. Ἀλήθεια», τόμ. Β' (1881/82), σελ. 606.

42. Ἐν στ. 185 κῆξ., ὃ ἐπὶ μακρὸν κοσμήσας τὸν θρόνον τῆς Ἀδριανουπόλεως.

τοιαύτη δὲ περιπτώσει οὐχὶ ὀρθῶς ἐν τῇ πρώτῃ καθαιρέσει τοῦ ἔτους 1653 (στ. 18) ἀναφέρεται ὡς πατρὶς αὐτοῦ ἡ Ξάνθη, ἀφοῦ ἦτο Ρουμελιώτης.

λόγιος καὶ ἀσφαλῶς συνδεόμενος πρὸς τὸν Κύριλλον Γ' Σπανὸν καθ' οἰονδήποτε τρόπον Γέρων Νεόφυτος, ἀτευθυνόμενος πρὸς τὸν Νύσσης Γερμανόν, λέγει :

— *Ἄγιε, Νύσσης, ἀδελφέ, τί ἔχει μετ' ἐμένα
ὁ ἀδελφός σου Κύριλλος; Πάλιν τὰ μαθημένα
ἄρχισεν ὁ παμμίαρος καὶ πεπονηρευμένος;*

Γερμανὸς τῷ γέροντι.

— *Ποῖον, Παναγιώτατε,
Γέρον.*

— *Τὸν πρωτοσύγκελλόν μου.
Γερμανός.*

— *ᾧ τὸν τρισκατάρατον, Κύριλλον ἀδελφόν μου!*

Γερμανὸς ὁ Νύσσης ἔχει ἀποθάνει ἐπίσης κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1692, ἀφοῦ ἐν τῇ κωμῶδιᾳ συνομιλεῖ μὲ τὸν ἐπίσης νεκρὸν Νεόφυτον Ἀδριανουπόλεως. Ἀμφοτέρους τούτους ὁ στιχουργὸς βλέπει καθ' ὄπνον καὶ διαστέλλει ἀπὸ τὰ ὑπαρκτὰ πρόσωπα (βλ. π.χ. στ. 251-253).

43. Περὶ αὐτοῦ βλ. Μ. Ι. Μανούσακα, Ἀνέκδοτος ἐπιστολὴ Νεοφύτου Ἱεροσολύμων πρὸς Γερμανὸν τὸν Λοκρὸν, «Ἀθηνᾶ», τόμ' ΝΑ' (1941), σελ. 142 κέξ. Πρὸβλ. καὶ τόμ. ΝΔ' (1950), σελ. 19 κέξ. Ὁ Γερμανὸς εἶχεν ἀποθάνει ἐν Βλαχίᾳ κατὰ Φεβρουάριον τοῦ ἔτους 1687.